

HAGYOMÁNYOK ÉS KIHÍVÁSOK

2014

Knapp Éva

A történeti könyvállományok bővülési lehetősége – ismeretlen nyomtatványok azonosítása 1800 előttről

A történelmi korszakokon átívelő könyvtárosi igyekezet egyik alapvető célkitűzése a dokumentumok autopszián alapuló, lehetőség szerinti minél teljesebb számba vétele. A retrospektív nemzeti bibliográfiából hiányzó 1800 előtti, úgynevezett régi magyarországi nyomtatványok számbavétele folyamatosnak tekinthető. Az újabb nyomtatványok feltárását elsősorban az elmúlt években egyre gyarapodó számú, szisztematikusan írodalom-, könyv- és könyvtártörténeti alap kutatások eredményezték, eredményezik. Ezt a ma már tekintélyes számú regisztrálatlan nyomtatványt sem Szabó Károly és munkájának közvetlen folytatói, sem Petrik Géza, sem az ő nyomtatvány-feldolgozó számbavételüket szervezett keretekben folytató nemzeti könyvtári munkacsoportok korábban nem ismerték, konkrét meglétükre nem következtettek, és azt nem feltételezték.

Borsa Gedeon becslése a nemzeti nyomtatvány-kincs bővülésének távlatairól az újabb feltárt dokumentumok tükrében minden tekintetben helytállóan bizonyul, a korábban ismeretlen XVII–XVIII. századi nyomtatványok száma évről-évre gyarapszik.¹ E kiadványok legfontosabb őrzőhelyei – a nyilvános könyvtárak mellett – a nyilvános levéltárak.² Ugyanakkor nem szabad szem elől téveszteni a releváns nem nyilvános gyűjteményeket sem, mindenekelőtt a magyarországi, illetve a magyar és magyar vonatkozású dokumentumokat őrző magángyűjteményeket.

Az utóbbi tényre irányította figyelmemet – többek között – két körülmény a budapesti Egyetemi Könyvtárban fellelhető, Pázmány Péter egykori pozsonyi magán könyvtárából származó kötetek feltárása során. Egyik az a végkövetkeztetés, hogy – a könyvek szétszóródása miatt – szinte bárholnan számíthatunk e különösen becses könyvtárból származó újabb kötetek további felbukkanására. Másrészt szinte kalandosnak mondható keresés végén sikerült „újra” fellelni egy magyarországi magángyűjteményben a pozsonyi Pázmány magánkönyvtárból származó, 1987-ben regisztrált kötetet.³ Az utóbbi kötet (Abraham Bzovius, *Concionum dominicalium totius anni tom I–II*, Coloniae Agrippinae, A. Boetzerus, 1612) az időközben felszámolt nagybörzsönyi plébánia

1 Vö. például, BORSA Gedeon, *Magyarországi nyomdászattörténet XV–XVII. század* = Régi könyvek és kéziratok, szerk. PINTÉR Márta, Budapest, 1974, 85–96; új kiadása például, *Bevezetés a régi magyar irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Budapest, Universitas Könyvkiadó, 1996, 20–27.

2 A legutóbb megjelent ilyen tartalmú dolgozat: KÁDÁR Zsófia, *Két ismeretlen társulati kisnyomtatvány a Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltárából. Pótlás az RMNy-bez*, Magyar Könyvszemle 129 (2013) 372–380.

3 LÁSZLÓ Mihály, *Pázmány Péter könyvtárának két kötet*, Magyar Könyvszemle 1987, 221.

könyvtárából a váci Egyházmegyei Gyűjtemény „érintésével”,⁴ több, általam ismeretlen magánkézen „megfordulva” került mai őrzési helyére.⁵ E kötet szisztematikus keresése során megnyílt előttem több féltve őrzött magángyűjtemény is és áttekinthettem néhány, a tudományos kutatás számára ma még „anonim” magánkönyvtár anyagát – azt az ígéretet téve, hogy amely dokumentumokra felfigyeltem, azokat publikálhatom, de az őrzőhely és a tulajdonos megnevezése nélkül. Így lettem figyelmes több regisztrálatlan régi magyarországi nyomtatványra, melyek közül bemutatásra kiválasztottam a három következő nagyszombati nyomtatványt.⁶

I. Egy XVII. századi nagyszombati nyomtatvány „emlékezete” (1661)

Memoriale Pro Sancta Conversatione Jesu, Mariae, et Joseph a címe annak az egylevelés, recto és verso oldalán egyaránt nyomdadíszek és egy-egy írásjel (!; ?) felhasználásával bekeretezett, körülvágott imalapnak, mely egy, a XVII. században közkedvelt katolikus áhítati gyakorlatot örökít meg. A Szentcsalád (Jézus Krisztus, Szűz Mária és Szent József) tagjaival folytatott „szent társalgás”-ra (sancta conversatio) emlékeztető irat (memoriale) rectóján egy, a leírás szerint sokak által végzett imádkozási formula és annak gyakorlati „hasznossága” olvasható. (1. kép) A versóra egy imádság (oratio) szövegét nyomtatták, melynek elmondása egyrészt elősegíti a korábban leírt áhítatgyakorlat Istentől való elfogadását, másrészt a megholtak lelkének purgatóriumból való gyors kiszabadulását. Végül – valószínűleg az áhítat közkedveltségének és elterjedtségének tanúsítására – feltüntették nem csupán a konkrét kiadás, hanem a szöveg-együttes korábbi kiadásainak megjelenési adatait is „Impressum” megjelöléssel. Eszerint ezt a bécsi 1679-ben megjelent nyomtatványt korábban Nagyszombatban (1661), Bécsben (1643) és első ízben 1638-ban Itáliában négy különböző városban (Nápoly, Catania, Messina és Palermo) jelentették meg. (2. kép)

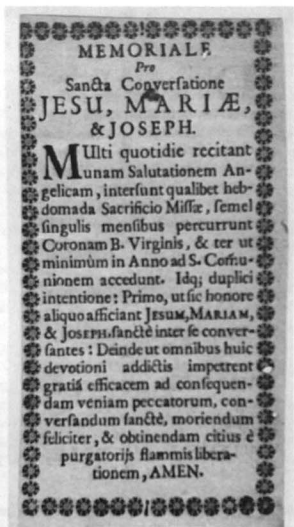
Ez az impresszum-együttes egy ma még példányból nem ismert nagyszombati nyomtatvány emlékét őrzi, melynek ott a helye a *Régi Magyarországi Nyomtatványok*

4 A kötet több oldaláról sikertelenül próbálták meg eltávolítani a jól olvasható köriratú gyűjteményi pecsétet.

5 KNAPP Éva, *Pázmány Péter pozsonyi magánkönyvtárának kötetei a budapesti Egyetemi Könyvtárban* = Pázmány nyomában, tanulmányok Hargittay Emil tiszteletére, Vác, Mondat Kft., 2013, 283–303, itt: 285.

6 A nyomtatványok nem találhatók meg ZELLIGER Alajos *Pantheon Tyrnaviense* (Tyrnaviae, 1931) című kiadványát ismételtelen megjelentető, azt a magyar és a szlovák nemzeti bibliográfia újabb tételeivel és válogatott adalékaival bővítő, az alapvető könyvészeti jobbításokat és kritikát azonban nagyobbrészt nélkülöző új kiadásában. *Ave Tyrnavia! Opera impressa Tyrnaviae Typis Academicis, 1648–1777*, [szerk.] Stephanus KÄFER, Esther KOVÁCS, Budapestini – Strigonii – Tyrnaviae, vyd. Trnavskej univerzity v Trnave – SAV, 2013.

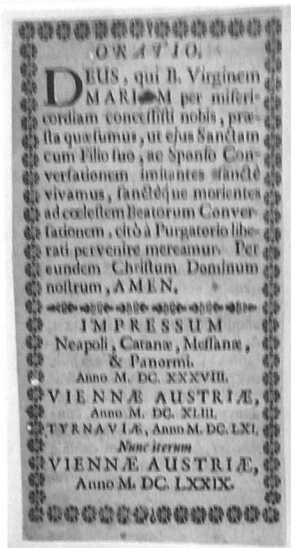
közelmúltban (2012) megjelent negyedik kötetében a 2994. és 2995. tétel között.⁷ A körülvágott nyomtatvány mérete 123 x 63 mm.

1. kép

Memoriale Pro Sancta Conversatione Jesu, Mariæ et Joseph, (Impressum. Neapoli, Cataniae, Messanae et Panormi, 1638. / Viennae Austriae, 1643. / Tyrnaviae, 1661. / Nunc iterum Viennae Austriae, 1679.) [ ]₁, Imalap, instrukcióval a szent társalkodás áhítathoz

⁷ Régi Magyarországi Nyomtatványok, IV, 1656–1670, szerk. P. VÁSÁRHELYI Judit, Budapest, Akadémiai Kiadó – OszK, 2012.

2. kép

Memoriale Pro Sancta Conversatione Jesu, Mariae et Joseph. (Impressum. Neapoli, Catanae, Messanae et Panormi, 1638. / Viennae Austriae, 1643. / Tyrnaviae, 1661. / Nunc iterum Viennae Austriae, 1679.) [ ],^v Imalop, Oratio Istenhez a szent társalkodás áhítat elfogadásáért és a purgatóriumból való azonnali szabadulásért – az egylevelű nyomtatvány verzója a korábbi kiadásokat is felsoroló impresszummal

II. A nagyszombati Bibliotheca Catechetica kiadvány-sorozat egy ismeretlen darabja [1745 körül]

A müncheni jezsuiták könyvkiadó alapítványa⁸ mintájára a nagyszombati jezsuita kollégiumban megszervezett Bibliotheca Catechetica⁹ által kiadott nyomtatványok közé tartozik az a kétfelvényes ( )⁽²⁾, erősen körülvágott (oldalanként 123 x 70 mm) kisnyomtatvány, melynek címe *Monita S. Angeli Custodis Pro servanda Puritate* [az őrangyal intései/figyelmeztetései a tisztaság megtartásáért] (Tyrnaviae, ex Bibliotheca Catechetica). Hasonló címen két további, eltérő impresszumú nyomtatványt tart számon a könyvészeti irodalom. Az Országos Széchényi Könyvtár Kisnyomtatványtárában őrzött példány kolofonból és kronosztichonból származó impresszuma „Tyrnaviae, typis Universitatis, 1745”;¹⁰ a Szlovákiában számba vett másik kiadás unikum példánya nyomdahelyet, nyomdát és nyomtatási időt nem tartalmaz.¹¹ Az újonnan regisztrált nyomtatvány kolofonból származó, évszámot nem tartalmazó impresszuma („Tyrnaviae, ex Bibliotheca Catechetica”) eltér a már könyvészetiileg feltárt két másik kiadásétól, ugyanis ez a kisnyomtatvány nem tartalmaz kronosztichont és kolofonja a nyomdahely mellett nem a nyomdát, hanem a kiadványsorozatot nevezi meg. Lehetőség szerinti datálása az 1745-ben nyomtatott kiadás figyelembe vételével [1745 körül]. (3. kép) Az új kiadás további sajátossága a cím fölötti nyomdai díszekből összeállított fejléc és az egyes figyelmeztetések (monita) kezdőbetűjének kiemelése félkövér, nagyméretű betűkkel, melyek egymás után olvasva kiadják az abc betűsorát 'A'-tól 'Z'-ig. (4. kép) A tisztaság megőrzését célzó őrangyali figyelmeztetés után rövid, fohászra emlékeztető oratio (imádság) olvasható, szintén az Őrangyalhoz. E három kiadás mellett, minden valószínűség szerint, előkerülhetnek még a *Monita S[ancti] Angeli Custodis Pro servanda Puritate* további kiadásai is, mivel ez és az ehhez hasonló tartalmú kiadványok alapvetően hozzátartoztak a nevelés újkori eszköztárához. A nyomtatványnak helye van az Országos Széchényi Könyvtárban kiadásra váró, a XVIII. századi nemzeti bibliográfiát tovább bővítő úgynevezett „Petrik IX” összeállításban.

8 Wolfgang BRÜCKNER, *Zum Literaturangebot des Goldenen Almosens. Verifikations- und Beurteilungsprobleme*, Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte 47 (1984) 1, 121–139.

9 Hasonló könyvkiadó tevékenységet végzett katolikus hitvédelmi céllal a pozsonyi Szent Megváltóról elnevezett (Sanctus Salvator) jezsuita kollégiumban létrehozott Bibliotheca Polemico Catechetica (teljes neve: Bibliotheca Polemico Catechetica Societatis Jesu Posonii ad Sanctum Salvatorem).

10 *Magyarország bibliographiája 1712–1860, VII. Pótlások [...]*, Budapest, OSzK, 1989, 341.

11 *Bibliografija územne slovacikálnych tlačí 18. storičia I–VI*, red. Agáta KLIMEKOVÁ, Eva AUGUSTÍNOVÁ, Janka ONDROUŠKOVÁ, Martin, 2008, [nr.] 6232; mindkét nyomtatványt lásd, *Ave Tyrnavia*, i. m. (6. jegyzet) 1745/47–48. – Az 1745/48. számú nyomtatvány nagyszombati nyomtatványként történő kezelését a frissen megjelent *Ave Tyrnavia* című bibliográfia nem indokolja, a teljesen hiányzó impresszum-adatok némi kétséget ébresztenek.

dis DEI donum, & sicut virginitalis comes, & custos est: ubi hæc in vultu vigilat, arceat impudentiam.

Sensus tui totidem portæ sunt, per quas innocentia tua hostes, & latrones irrepere possent. Has tu arte custodi. Oculos primum in frango contine, ne ad iudicia, ne liberè, ne passim evagantur. *Insuperatus oculus, inculpatus cordis est speculum.* Nihil hi, quod obscenum sit, videant: nec in meliores foras, in picturas, statuas minus vestitas, imò nec in propriis, taceo alieni corporis artus nudos delegantur. Quæ oculis, eadem auribus, & per linguam lex est: nullam pati etiam levissimam impuritatem.

Tactus, ut reliquis periculiosior sensus est, ita peculiariter cohibendus est cura, ne ad illicita extendatur. Cave non necessarium tui, & magis alieni corporis tactum; ab aliis vicissim nec manum, nec faciem tangi sultineas.

Vino, & cibo immodico abstinere. Multis vinum venenum fuit, quò per corporis artus, & venas diffusò, nullis satis defendenda lachrymis interit innocentia. Juventus aliunde ferret, si viaò amplius accendatur corpus, facile inclinatur ad lasciviam. Qui d quid supra naturam necessitatem cibi, aut potus ingeritur corpori, totum id in materiam libidinis convertitur.

Zelum tuum exerce, aliis quoque amorem puritatis instillando, eosque à malis sociis, spectaculis, choreis avertendo, & hæc eadem monitis commendando.

O R A T I O ad SS. Angelos Custodes.

Sanctissimi Angeli DEI, qui Custodes estis nostri, nostram vobis puritatem commissam custodite, defendite, & propagare: ut Angelorum vitam imitantes in terris, eorundem consortium promeremur in cælis: Donante Domino nostro JESU Christo, qui vivit, & regnat in sæcula &c. Amen.

TYR-NAVLE, ex Bibliotheca Catechetica.

MONITA
S. ANGELI CUSTODIS
Pro servanda Puritate.

Animam, & castitatem tuam, æqualiter æstima: hæc illius thesaurus est. Hæc illibata servata, te DEO amabilem, & Mariæ charissimum, Sanctis omnibus pretiosum faciet. Hæc servata non de salute tantum, sed & de laureola in cælo speciali certas est.

Beatissimam, & immaculatam Virginem, tuam puritatis Matrem elige: ceteris ei quotidie pro hujus tutela preces offer: nec nocte, nec die absque illius icone, aut rosario esse velis. In quolibet tentatione, aut incidentia turpi, ad eandem, tanquam ad asylum, cum fiducia recurre.

Confessarius tibi sit stabilis, qui te de interno animæ rotas statu perspicuum habeat. Quando is te melius noverit, tanto efficaciora pro speciali hoc animæ thesauro in temeritate servando media suggeret.

Desidiam, acediam, ac omne otium, tanquam Almodxi pulvinar, quam studiossimè vita. Cave, in lecto ne pigrites. *Multa mala dormis ostendit.*

Exempla pravorum plurimos perdidit: ideo discolis, & audacibus te non associa. Frenar malorum pati odium, quam habere consortium. *Fili mei! ne amicitia carnis, prohibet pudori carnis à sanctis carnis: pado enim ipsorum ad vitium currunt. Pro, 1.*

Familiarum consortium, ne dicam familiaritatem, imò & aspectum devitis. *Mulier*

10

3. kép

Monita S[ancti] Angeli Custodis Pro servanda Puritate, (Tyrnaviae, ex Bibliotheca Catechetica), [1745k.] (17) (2) Az imalap 1. oldala a címmel és a 4. oldal az impreszsummal

Sancti est virtus, aspectus habitus. Quanto ab ea remotior, tanto puritas tua erit tumior. Unicus aspectus Davidem fecit sceleratum: unum alioquin plurimum traxit in ruinam.

Gratiam hanc gratiarum maximam, ut te ab omni impuritate DEUS præferet, frequenter pete. Gratia DEI es, quod es. Scito: quod non possis esse continens, nisi DEUS det. Natura fragilitas, tot passim pericula, juvenutis ardor, quò te præcipitem agens: nisi te manus Omnipotentis à lapsu contineat.

Hominum affectum non prensas. Ita te gere: ut ab omnibus estimari merearis, DEO tamen semper præ hominibus placere cupias. Nulli blandiaris, nec aliorum blandimenta, & teneros affectus admittas. Amicus esto bonorum omnium, nulli tamen familiaris.

Imitare Sanctos, qui teneriori puritatem suam affectu dilexerunt: qui pro ea conservanda fortius decertarunt (ut S. Thomas Aquin. S. Aloysius &c.) Horum te exemplis stimula, ut, quod illi potuerunt, tu non negligas. Eorum te patrocinii commenda, opem implora.

Lectorem librorum, qui sordidum aliquid in se continent, avertere plurimum: libros pios, & qui ad condignam Angelicæ Virtutis estimationem te hortantur, quotidie solve. Nulla tibi dies effluat otiosa, quâ non aliquod legas, aut breviter mediteris, quod te ad horrorem omnis impuritatis accendat. Libri hi tibi Monitores sint, quorum ductus, & consilii te docibilem præbeas.

Mortificationi, pro ætatis, ac virtutum tuarum mensura, tibi erit assuecendum, sine qua facile rebellem rationi carnem experieris. Interne, ut minus nocere possunt, ita tibi sunt frequentiores. Spectacula publica, comedias profanas, circumforaneorum medio in foro jocos, nuptias, saltus, & promiscua multorum conventicula tibi vitata esse crede. Videntur tibi

multa, & plura tibi audiuntur, quæ tibi præstas ignorare. Facilius est inter paucos, quam multos manere innocenter.

Non domo non facile exeat; serotinas illas devotiones aliis relinque: satis longa dies est pro templis invisendis. Tenebra verecundia eripiunt, & facile in ea inducunt, quæ media in luce te agere, aut pati pudiffet. Si morum præfatum, aut infructuorem, vel certe ad obsequia ephorum nactus es; ab hujus latere, vel oculis non recede. Juvenis solitarius facile seducitur.

Occasiones etiam remotas mali devita. Quem hominem, aut locum puritati tuæ inimicum aliquando expertus es, eum tu secundo non adibis. Si quem primum ad scurrilia, secundum in obscenis fortè audieris, eum in amicoriam, & comitum tuorum catalogo expunge. Vel hominis fragilitatem ignosce, vel innocentie fux pretium non curas, qui eam periculo, quod prævidere potest, sponte immittit.

Præsentiam DEI semper præ oculis habe. Videt DEUS te, observat omnia, quæque cogitas, loqueris, aut facis, attendit. In omni angulo, in luce pariter, ac tenebris illi reverentiam exhibe, quodque te in superioris conspectu puderet agere, minus aude coram DEO. In ejus conspectu peccare præsumere, intolerabilis audacia est. DEUS totus oculus est, videt secretissima: totus auris est, audit canissima. Si peccare vis, ad abi, ubi te DEUS non videat.

Rubor naturalis, & innata juvenuti verecundia, sit puritatis tuæ scutum. Si quid casu audis, etiam dimidiatum verbum, quod sordet, & impuritatem oleat: aut si vides fortuito aliquid, quod cum honestate minus congruat, et abesse illico, ac ingenue rubore suffundere, sicque, quàm hæc ab animo tuo procul esse velis, etiam tacens, contestare. Magnum verecundia

4. kép

Monita S. Angeli Custodis Pro servanda Puritate, (Tyrnaviac, ex Bibliotheca Catechetica), [1745k.] (1), (2), Az imalap 2. és 3. oldala

III. Kívánság (kérelem) az angyali ifjúhoz, Gonzága Szent Alajoshoz (1758)

A harmadik eddig ismeretlen nagyszombati nyomtatványnak, egy kétfelvelés ([ ]²) német nyelvű imalapnak nem találtam semmiféle előzményét a könyvészeti irodalomban. A „Tyrnau, aus der Catech. Bibliot. S. J. A. 1758.” kolofonból származó impresszum szerint ez a nyomtatvány is beletartozik a nagyszombati jezsuita kollégiumban megszervezett Bibliotheca Catechetica alapítvány által kiadott nyomtatvány-sorozatba. Első oldalán egy, a dokumentum címévé emelhető *Angelicus Juvenis S. Aloysius Gonzaga Soc. Jesu* [...] feliratú rézmetszet (lemez méret 93 x 57 mm) látható. (5. kép) A jobbra lent szignált („IC Winkler, Sc.”) rézmetszetet egy Magyarországra számára is dolgozó bécsi

művész, Johann Christoph Winkler¹² készítette. Az ábrázolás a szent helyi tiszteletben részesített kultusképéről készült, melyet a bécsi jezsuiták *Domus Professus*-ában őriztek. A metszet egy letakart, rózsafüzéres, nyitott könyvön felfordított koronás asztal sarkára könyöklő jezsuita öltözetű fiatal szentet örökít meg. A mellén keresztbe tett kézzel álló Szent Alajos a jobb kezében tartott feszületre és nyíló liliumra tekint. Azaz ez a derékkép az alig harminc évvel korábban szentté avatott ifjút attribútumaival együtt ábrázolja. A kép ovális barokk keretét öt puttó tartja, mindegyikük keze egy-egy, a szent tisztaságára utaló nyíló liliumot tart. A képet alulról tartó puttó kezében a liliumon kívül egy másik szimbólum is látható, egy lángoló szív (az Isten iránti szeretet jelképe). A képre metszett felirat a szent nevéen kívül („*Angelicus Juvenis S. Aloysius Gonzaga Soc. Iesu*”) pontosan megnevezi a kultusztárgy helyét („*Prout colitur in Domo professa S. I. Vien.*”) is. Ez az imalap egyrészt biztosította a bécsi kép ismeretének és tiszteletének magyarországi, nagyszombati terjesztését. Másrészt áhítati szövegeket tartalmaz, melyek elmondásával segítségért lehetett fordulni a szenthez. (6. kép) Az első szöveg egy kívánságot, kérelmet fogalmaz meg, melynek célja, hogy a szent tartsa távol az imádkozótól a bűnös szenvedélyt (Laster), segítse őt az ártatlanság (Unschuld) megőrzésében és tegye lehetővé a szent példájának követését. Ezt követi a szent litániája, végül egy imádság. Az áhítati szövegeket XII. Kelemen pápa teljes búcsú engedélye követi, a búcsú elnyerésének Szent Alajoshoz tiszteletéhez kötött feltételeivel. Ez a kiadvány is (léppűgy mint az előző) egyrészt hozzátartozott a jezsuita nevelés újkori eszköztárához, másrészt becses, unikum példája a XVIII. századi magyarországi Gonzága Alajos tiszteletnek,¹³ valamint a bécsi kultusztárgy eddig még számba nem vett hazai ismeretének. Ennek a nyomtatványnak is ott a helye a kiadásra váró XVIII. századi nemzeti bibliográfiát bővítő úgynevezett „Petrik IX” összeállításban.

12 PATAKY Dénes, *A magyar rézmetszés története a XVI. századtól 1850-ig*, Budapest, Közköztudásügyi Kiadóvállalat, 1951, 36; vö. KNAPP Éva, *Officium Rákócziánium, az I. Rákóczi Ferencről elnevezett imádságoskönyv története és nyomtatott kiadásai*, Budapest, Borda Antikvárium, 2000.

13 A szent magyarországi kultuszára vonatkozó ismert, alapvető adatokat ld. BÁLINT Sándor, *Ünnepi kalendárium*, I, Budapest, Szent István Társulat, 1977, 458–460.

O. Aloff Du Hirde des Gehorsams, bitt für uns.
 H. Aloff Du edles Knecht der Gesellschaft Je-
 su, bitt für uns.
 G. Aloff Du beschützer der Unschuld, bitt für uns.
 H. Aloff Du verborgener Heiliger, bitt für uns.
 H. Aloff Du vor der Welt unbekannter Martyrer, bitt für uns.
 O du Lamm Gottes, welches du hinnimmst die
 Sünd der Welt! verschone unser, O Herz!
 O du Lamm Gottes, welches du hinnimmst die
 Sünd der Welt! erdöre uns, O Herz!
 O du Lamm Gottes, welches du hinnimmst die
 Sünd der Welt! erbarme dich unser, O Herz.
 ✕ Bitt für uns, O Heiliger Aloff!
 ✕ Auf das wir würdig werden der Verheißung
 Christi.

Vater unser, Ave Maria.

Gebet.

O Gott! der du dich gewürdiget hast deinen
 Diener Aloffium zu größerer Ehr deines
 Namens in die Gesellschaft deines Sohns zu
 berufen: wir bitten dich, verleihe uns, das wir
 jener Unschuld, und Keuschheit auf Erden nach-
 folgen, und im Himmel, seiner Glor eheilhaftig
 werden. Durch Christum unseren Herrn, Amen.

Clemens der Zwölfte, Römischer Stuhl-
 ter Christi, zur Vermehrung der Andacht
 gegen dem Heiligen Aloffio, verleihe jedermännlich,
 so 6. Sonntag nacheinander durch
 das Jahr mit Empfangung deren Heil. Sacra-
 menten, mit andächtigen Betrachtungen, oder
 mündlichem Gebet, oder auch anderen guten
 Werken werden zur Ehre Gottes, und dieses
 Heiligen gebilliget haben, auf jeden Sonn-
 tag Vollkommenen Ablass.

1758, aus der Catech. Bibliot. S. J. A. 1758.

5. kép

Angelicus Juvenis S. Aloysius Gonzaga Soc. Jesu [...], (Tyrnau, aus der Catech. Bibliot.
 S. J., 1758), [1], [2]. Az imalap 1. oldala rézmetszettel és a 4. oldal az impresszummal

Anmuthung

Zu dem Heiligen Aloysio!

S Englischer Aloysi! lebhafter Spiegel der Jugend, abgesetzter Feind aller Laster! ach wie unrein befinde ich mich, da ich mich mit dir vergleiche! wie weit bin ich von deiner Unschuld entfernt! wie sehr ist mein sündbares Gemüth beschädiget! O daß ich noch deinem Beispiel selbes genauer durchsuchte, mit fruchtbarer Buß ausreimigte, durch öftere reumüthige Beicht von allem Unrath säuberte! wie unempfindlich ist bis daher mein Herz in Erkenntniß seiner Bosheiten gewesen? wie lau die Reu und Leid? wie dünnlich die Besserung? wie sinnlich die schuldige Genuehung? O heiliger unschuldiger Hülf! bitte Gott für mich daß ich nach erlangter Vergebung meiner Sünden mit reinem Herzen, und unschuldigen Gemüth die übrige Laß des Lebens, meinen Schöpfer und Herrn über alles liebend gut zubringe, und endlich die ewige Seligkeit erlange, Amen.

Litanej ,

Zu dem Heiligen , und Englischen
Jüngling Aloysio.

Herr erbarme dich unser. Christus erbarme dich unser.
 Herr erbarme dich unser.
 Christus höre uns. Christus erhöhe uns.
 O Ditt Vatter vom Himmel, erbarme dich unser.
 O Ditt Sohn Erlöser der Welt, erbarme dich unser.
 O Ditt

O Ditt Heiliger Geist, erbarme dich unser.
 Heilige Dreifaltigkeit einziger Gott, erbarme dich unser.

Heilige Maria, bitt für uns.
 Heiliger Aloysi, du Wunder-reiner Jüngling, bitt für uns.

(Du Jüngling nach dem Ebenbild der)
 Engeln,
 Du Blumen der Sude und Edebarkeit,
 Du emhiger Nachfolger des Rabtes Ma-
 ria,
 Du Costerer deines Heil. Berufs,
 Du gewaltiger Verächter der Welt,
 Du unabwehriger Jünger deines
 Leibs,
 Du beharrliche Unschuld unter denen
 Willüssen, und Lypstafeten,
 Du demüthiger Verächter aller Ehren,
 Dessen Gemut allezeit mit Gott verei-
 net,
 Du unvermehrer Blüh der Keuschheit,
 Du vollkommener Heiliger noch unter
 dem Hof Leben,
 Du Reichth der Jugend,
 Dessen Verstand im beständigen Gebet
 hoch erlicht,
 Dessen Gemeinshaft auf Erden unter de-
 nen Engeln wart,
 Dessen Gedanken von Gott niemahlen
 abgewichen,
 Du Wunder-würder in menschlichen Her-
 sen,
 Du Beschützer der reinen Gemüther,
 Du Rath-Geber der Zweifelsichtigen,
 Du Greul des unverschämten Leufels,
 Du Hül-macher der Kranken,
 Du Schutz der Gottfürchtigen,
 Du Zuflucht der Angeführten,
 Du erquickter der Presshalten,
 Du Spiegel der Jugend,

Heiliger Aloysi

Bitt für uns.

h

6. kép

Angelicus Juvenis S. Aloysius Gonzaga Soc. Jesu [...], (Tyrnau, aus der Catech. Bibliot. S. J., 1758), [ ]₁, [ ]₂, Az imalapa 2. és 3. oldala

***

Mindhárom nyomtatvány „gerinc”-méretét (123 mm, vagy annál kisebb) egykorúan megcsonkítással hozzáigazították egy, az unikum kisnyomtatványokat máig jó állapotban megőrző XVIII. századi áhitati mű belső méretéhez. Ez a megőrzést szolgáló körülmény felhívja a figyelmet a könyvekbe, iratokba „bele helyezett” további kéziratok és nyomtatványok beazonosításának fontosságára.